

Հ Ո Ւ Շ Ա Տ Ե Տ Ր
ՆՇԱՆԱՌՈՒ ՀՐԵՏԱՎՈՐԻ

358
Հ-92

Գ Ե Տ Ն Ր Ա Տ
Ո Ա Ջ Մ Ն Ր Ա Տ Բ Ա Ժ Ն
Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1933

1 MAR 2010

358

2-92

48

822
37
29480

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԶԵՆԱԿԱՆ ՏՐԱԿՏՈՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԶԵՆԱԿԱՆ ՏՐԱԿՏՈՐ
1933

17 JUN 2013

42.509

ԻՆՉ ՊԵՏՔ Ե ՀԻՇԻ ՆՇԱՆԱՌՈՒՆ

Հակառակորդի կենդանի ուժերը հարվածելիս և նրա ամբողջ յունեներն ավերելիս, հրետանին ոգնում ե իր հետևակին՝ հետ մղելու հակառակորդի զրոհները, պատասպարում և ուղեկցում ե հետևակին մարտ մղելու ժամանակ: Ահա թե ինչու հրետանու կրակը պետք ե լինի ճիշտ, արագ և անխափան: Արագ և ճիշտ հրաձգությունը պահանջում ե նյութական մասն սպասարկող բոլոր համարներին ճիշտ և արագ աշխատանք: Առանձնահատուկ պատասխանատվություն ե ընկնում նշանառու—մարտիկի վրա:

Հրանոթային համրանքի ոգնությունը նշանառուն անդավորում ե հրանոթը կրակային դիրքում և հրանոթը պատրաստում ե մարտի և կրակելու համար: Նշանառուի կողմից թույլ տված՝ անկյունաչափի ամենափոքր սխալն անդամ, հարթաչափի և նշանոցի հաստատման ժամանակ, պատճառ ե դառնում անճիշտ նշանառություն, հետևադեմ՝

Պատ. խմբագիր Գ. Արայան
Թարգմանիչ Հ. Մկրտչյան
Տեխ. խմբագիր Գ. Զեկյան
Մրբագրեց Գար. Հակոբյան
Հրատարակություն 2524
Դրամ 8006 (բ)
Պատվեր № 742
Փորձառ 26724

և արկերի ավելորդ ծախսման, իսկ յերբմնն ել՝
առանյակ հետևող մարտիկներին կորստի: Ահա
թե ինչո՞ւ նշանառուն պետք է իմանա այն բա-
նոր միխանիզմներն ու անոթները, վորոնցով նա
կարիք կունենա գործելու, պետք է կարողանա
արագորեն վերացնելու նրանց անսարքություն-
ները և պետք է աշխատի ճշտությամբ և բարե-
խղճորեն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՀՐԱՆՈՒԹԻ ՄՈՏ

Սովորի՞ր ճիշտ, ստույգ և վորոշակի կերպով
հարմարեցնել համացույցի խաչկապն ու հարթա-
չափի բշտիկը:

Հիշի՞ր, վոր բոլոր անոթներն ու միխանիզմնե-
րը մեռյալ պտույտ ունեն, վորն ազգում է հա-
տումների ճշտության վրա: Ուստի՝

1. Համացույցի վրա անկյունաչափն ու հաքա-
չափը հասցելիս, թմբուկն աչնպես հարմարեցրու,
վոր նրա վերջին պտույտը միշտ միևնույն կողմը լի-
նի, ավելի լավ է՝ ժամացույցի սլաքի շարժման ուղ-
ղությամբ: Յեթե ավելի շատ ես պատեցրել, ապա

յնա պոտի՞ր և նորից հարմարեցրու ժամացույցի
սլաքի շարժման ուղղությամբ (ինչպես վոր պը-
տուտակն ես պատեցնում):

2. Նսամոցը հասցելիս, նշանոցն անպայմա-
նորեն ցածրից վերև բեր և հարմարեցրու նշանոցի
առևփի կարունի տակ: Յեթե ավելի շատ ես պը-
տեցրել կամ չեթը հարկավոր է նշանոցը պա-
կասեցնել, ապա նշանոցը իջեցրու դեպի ցած և
նորից բարձրացրու դեպի վեր: Նշանոցի մեռյալ
պտույտը համարյա միշտ հասնում է մինչև կես
խաղի, իսկ յերբմնն ել՝ մինչև մեկ խաղի, վորը
հավասար է հեռակայության 20 սաժենին՝

Դրանում համոզվելու համար նշանոցը հարմա-
րեցրու վերից դեպի ցած, նկատի՞ր հաստումը և
ապա սեղմի՞ր համացույցի բնի վրա, նշանոցը $\frac{1}{2}$
կամ 1 խաղի չափ ցած կիջնի:

3. Հաքաչափը հասցելիս, բշտիկը դեպի քեզ
աչնպես հարմարեցրու, վոր վերամբարձ մեխա-
նիզմի բռնակի վերջին շարժման հետ պտուտակը
գուրս պտուտակվի մորից, դեպի վեր հրելով
որորանի լցամասը: Յեթե բշտիկն անցկացնեա
խաղի այս կողմը՝ դեպի քեզ կամ չեթե անհրա-

ժեշտ լինի հաստելու ավելի մեծ նշանոց, ապա ի-
ջեցրու լցամասը (այսինքն՝ հարթաչափի բշտիկը
քշիբ խաղից՝ դեպի առաջ) և վերամբարձ մեխա-
նիզմով նորից դեպի վեր բարձրացնելով լցամա-
սը՝ բշտիկը քաշիբ դեպի քեզ: Հակառակ դեպքում
հրանոթը լցնելիս և փակադակը փակելիս, բշտի-
կի դրուժյունը կխախտվի:

Դրա-ճշտութեան մեջ համոզվելու համար բըշ-
տիկը հարմարեցրու կենտրոնում՝ քո կողմից, ալ-
սինքն՝ վերամբարձ մեխանիզմի վերջին շարժու-
մով լցամասն իջեցրու դեպի ցած և սեղմիբ վե-
րեից լցամասի վրա, կտեսնես, վոր հարթաչափի
բշտիկը կգա դեպի առաջ:

Այն սխառմներում, վորտեղ փողի բերանի մասն
ավելի ծանր և, հարթաչափն հարմարեցնում են
հակառակ կողմից:

4. Համացույցի խաչկապը դեպի նշանառու-
թյան կետն ուղղելիս, մի հարկադրիբ ուղղեկափ-
րին խիստ մեծ ճշտութեամբ դարձնելու կնճիթը,
վորովհետև ձեռքի թաթով մերթ դեպի աջ, մերթ
դեպի ձախ հրաման տալու համար շատ ժամա-
նակ և դնում. խաչկապն առհասարակ տվելի
սրտոգ կերպով կտրելի յե հարմարեցնել շրջադարձ

մեխանիզմով, վորպիսի մեխանիզմով դարձիբ ա-
րագորեն: Հակառակ դեպքում՝ շատ ժամանակ կը
կորցնես, իսկ վոր գլխավորն է, աչքդ կհոգնի
և չես նկատի նշանառութեան առճշտութեանը:

Լավ հիշիբ, թե թափանիվը դեպի վոր կողմը
պիտի դարձնես, վոր համացույցի խաչկապը մո-
տենա նշանառութեան կետին աջից դեպի ձախ,
կամ ընդհակառակը:

Մխնելույզներին, տներին կամ այլ առարկա-
ներին նշան բռնելիս, վորոնք ավելի լաւն են հա-
մացույցի խաչկապի ուղղածիդ գծից, միշտ նշան
բռնիբ առարկայի աջ կամ ձախ կտրվածքին: Յե-
թե խաչկապի գիծը ծածկում և նշանառութեան
կետը, ապա այդ կետի վերին կամ ներքեի ծալ-
քը թող բաց մնա, այսինքն՝ այդ կետն աղբա-
կարձիկի միջոցով հասցրու խաչկապի կենտրոնը,
վորտեղ այդ նպատակով խաղերն ընդհատված
են:

5. Հիշիբ, վոր նշանառութեան ճշտութեանը
մեծ չափով կախում ունի աչքի մարդկած և վար-
ժված լինելուց: Աչքդ ճշտութեամբ և միատեսակ
ձևով նշան բռնելու մեջ մարդելու համար վար-
ժութեաններ կատարիբ հետեյալ ձևով, Հրանոթի

առջևում, 20—50 քայլ հեռու մի փայտե փահան դիր՝ վրան սպիտակ թուղթ փակցրած, և թիթեղից կտմ թղթից պատրաստելու և գուշնի մի փաթը շրջան (1—2 սանտիմետր տրամագծով), վաթի կենտրոնում մի անցք շինել՝ մատիտի ծայրն անցնելու համար։ Հրանոթի համրանքից մեկն ու մեկը թույլ այդ շրջանը բռնի փայտե վահանի կենտրոնում։ Դրանից հետո համացուլցի խաչկապը ճշտությամբ նշան բռնիք շրջանին։ Յուլյց ափողը մատիտով պետք և շրջանի անցքի միջով կետ դնի թղթի վրա և փոխի շրջանի տեղը։ Արժ, անփոփոխ թողնելով հաստատումը, նույնը համացուլցով և «աջ ձախ, վերև, ներքև» հրամանն առավ՝ ցուլց ափողին ստիպել շրջանը բերելու իր նախկին տեղը, համացուլցի խաչկապի մեջտեղը։ Յերբ շրջանը կմոտեցնես խաչկապի մեջտեղին, ցուլց ափողը թող նորից մի կես դնի թղթի վրա (շրջանի կենտրոնի միջով) և թույլ տրից փոխի շրջանի տեղը։ Յերբորդ կետը դնելուց հետո մոտեցիր թղթին և այդ յերեք կետը միմյանցից հետ միացրու գծերով, վոր ստացվի յեռանկյունի։ Վերջան այդ յեռանկյունին ափելի փաթը լինի, այնքան ուրեմն նշանառությունն ափելի միատեսակ և յեղի։

6. Վորոշակի և ճշտությամբ աշխատել սովորելուց հետո, ձգտիր հետազայում աշխատել ամենամեծ աշագուծյամբ։ Դրա համար մարզվիր մեխանիզմներով աշխատելու մեջ և լավացրու, ռացիոնալացրու աշխատանքիդ տեխնիկան։ Ամեն ինչ արա խիստ մեծ հաջորդականությամբ։ Յեթև սկզբից հարթաչափի բշտիկը բերես կենտրոնը և հետո միայն հարմարեցնես համացուլցի խաչկապը, ապա հարթաչափի բշտիկը կփախչի մի կողմ և կարիք կլինի բշտիկը նորից հարմարեցնելու։

ՀՐԱՆՈԹԻ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ ՄԱՐՏԻ ՀԱՄԱՐ

Հրանոթը միմիայն այն դեպքում և դեպուկ և անխափան կրակում, յերբ նրա բոլոր մեխանիզմները սարքին են աշխատում։

Հրաձգությունից առաջ, մանավանդ յերկարատև յերթից հետո կատարիր հետևյալը՝

1. Ստուգիր, թե արդյոք սարքին և կալոնակի (կրոնչտեյնի) տուփը — տուփն իր սեղմիչներով պետք և կիպ բռնի նշանոցի կոթունը։

Նշանոցի կոթունին ձեռքով դեպի առաջ կամ դեպի աջ սեղմելու դեպքում այն պետք և վերա-

դառնա իր սկզբնական դրութեանը և իր յետևից կամ ձախ կողմից բացակներ չպետք է թողնի:

Յեթե վորդնական անջատվել է առանձնավոր անվից, ապա նշանոցի ձգթունը ձեռքի սեղմումով պետք է ազատ կերպով վեր բարձրանա և իջնի, առանց մաշելու և դժվարացնելու կոթունի շարժումները:

2. Ստուգելի թե արդյոք սարքին և նշանոցը. նշանոցը ծոված աեղեր, շարժվածքներ չպետք է ունենա, և դրա բոլոր մեխանիզմները պետք է սարքին աշխատեն:

Ստուգելու համար, թե արդյոք ծոված չի նշանոցի կոթունը, անջատիք վորդնակը պտուտակավոր առանձնանիվից՝ և ապա նշանոցի կոթունը վեր քաշիր և ներս մտցրու կալունակի տուփի մեջ: Յեթե կալունակի տուփի մեջ նշանոցի կոթունը շարժվում է սահուն և ազատ, ձեռքի/ողնությամբ բարձրանում և իջնում է, ապա նշանակում է, վոր ամեն ինչ կարգին է: Յեթե նշանոցի կոթունը մտցնելիս սեղմիչները խանգարում են, ապա հարկավոր է մատով սեղմել սեղմիչների վրա՝ նշանոցի համար պատրաստած փորատի կողմից: Վերևից կամ ներքևից սեղմելու

լու դեպքում նշանոցը չպետք է շարժվի: Համացույցն անշարժ կերպով պետք է ամրանա իր բնի մեջ՝ մղակով և սեղմակով:

3. Վորդիք նշանոցի վերամբարձ մեխանիզմի մեռյալ պտույտը. այդ պտույտը նշանոցի սահողակի մեկ բաժանման (խազի) վիսից ավելի չըպետք է լինի:

Յեթե ձեռքիդ տակ յեղածը 76 միլիմետրանոց թնդանոթ է, ապա առանց դարձնելու արտակենտրոնական (եքսցենտրիկ) վռանը, սեղմիր համացույցի բնի վրա և նկատիր նշանոցի հաստումը: Այնուհետև իջեցրած նշանոցը ձեռքով բարձրացրու դեպի վեր և նորից նկատիր նշանոցի հաստումը: Այդ յերկու հաստումների միջև յեղած տարբերութունը ցույց կտա մեռյալ պտույտի մեծութունը: Կես խազից ավելի մեծութուն ունեցող մեռյալ պտույտը կարող է վերացվել հրանոթային վառպետի ձեռքով՝ հրետանային տեխնիկի կամ միջին հրամկազմի հսկողության տակ:

122 միլիմետրանոց հորիցի մեռյալ պտույտը վորդնակ համար, նշանոցային հարմարանքը հաստիւր ըստ խոտորնակի (կողքի) հարթաչափի: Այնուհետև, նշանոցի վանդակը պտտացրու դեպի

աջ կամ ձախ, նշանոցը հաստիւր թմբուկի ցանկացածը բաժանման (խաղի) վրա՝ անշարժ ցուցիչի դիմաց: Նկատելի ալդ բաժանումը, ապա հարթաչափի վորդնակի ոգնութեամբ կողքի հարթաչափի բշտիկը քաշիւր դեպի կենտրոնը: Դրանից հետո նշանոցի վորդնակը պտտացրու դեպի միևնույն կողմը: Յերը թմբուկը նորից մի փոքր տեղափոխվի, նշանոցի վորդնակը պտտացրու արդեն հակառակ ուղղութեամբ, կողքի հարթաչափի բըշտիկը քաշիւր դեպի կենտրոնը (առանց ձեռք տալու հարթաչափի վորդնակին) և նկատելի նշանոցի հաստուռն անշարժ ցուցիչի դիմաց: Այդ չեղու հաստուռնների միջև լեղած տարբերութեանը ցուցց կտա նշանոցի մեռլալ պտուլտի մեծութիւնը:

Մեռլալ պտուլտը հաղաբերորդների սանդղակի յերկու խավից ավելի չպետք է լինի: Յեթե մեռլալ պտուլտը դրանից ավելի մեծ է, ապա ալդադիսի մեռլալ պտուլտը կարող է վերացնել հրանոթալին վարպետը, հրետանային տեխնիկի կամ միջին հրամկազմի հսկողութեան տակ:

4. Ստուգիւր, թե սարքին է արդյոք տարադիտակը, (վիզիրային և փողակը), արդյոք նրա մադիկները վնասված կամ ծռված չեն:

Տարադիտակն ստուգելու համար համացույցի անդրադաձիկը դիւր «դերո»-յի վրա, անկյունաչափը՝ «30—0»-ի վրա և հրանոթը նշան բռնիւր մի այնպիսի կետի, վորը գտնվի առնվազն 400 մետր հեռավորութեան վրա: Նշան բռնելուց հետո ստուգիւր, թե արդյոք հրանոթի մարմինը (սեղմիչով) որրանի վրայով տեղաշարժված է դեպի ձախ՝ մինչև հենարանը, և, իջեցնելով նշանոցը, նալիւր, թե նշանառութեան կետն արդյոք լեռնաց տարադիտակի խաչկապի մեջտեղում: Յեթե վոչ, ապա հայտնիւր ալդ մասին հրանոթի հրամտարին, վորը կկարգադրի շրջանակն ու ողակը տեղից աչնջան չարժել, վոր խաչկապը ճիշտ կերպով տեղավորվի նշանառութեան կետի նկատմաւ:

5. Ստուգիւր նշանոցի հարթաչափը. նրա առանցքը «30—0»-ի վրա հաստած և նշանոցն իջեցրած ժամանակ պետք է զուգահեռ լինի փղանցքի առանցքին:

Ստուգումը կատարիւր հետեւլալ յեղանակով:

Պատլանի լցամասի հարթակի վրա դիւր վերստուգիչ հարթաչափը, հարթաչափը համադրիւր հարթակի վրայի գծերի հետ և գործելով վերամ-

բարձ մեխանիզմով, վերասուզիչ հարթաչափի բըշտիկը բեր դեպի կենտրոնը՝ քաշելով դեպի քեզ: Երանոսեան նշանոցն իջեցրու մինչև վերջը և ամբացրու անդմիջների պատուտակները: Դրանից հետո, գործելով նշանոցի հարթաչափի վորդնակով՝ հարթաչափի բշտիկը բեր ապակու մեջտեղը (հիմ նախազը): Յեթե հարթաչափը ձիշտ ե, ապա աղեղի վրա պետք ե լինի 30—թիվը, սղակի վրա 0 (զերոն): Թույլատրվում ե շեղում ըստ հարթաչափի ողակի, կեա խազից վոչ ավելի՝ դեպի այս կամ այն կողմը: Յեթե շեղումը դրանից ավելի մեծ ե, ապա զեկուցիր այդ մասին հրանոթի հըրամտաբին: Ողակի Թուլացումը և դրա դարձումը այս կամ այն կողմը, «0» (զերոն) ապակու հիմնախազին համադրելու համար կարող ե կատարել միջին հրամկազմը:

6. Հարթաչափի վորդնակի մեռյալ պտուլտը վորդելու համար որորանի ունկերի առանցքին տուր մոտավորապես հորիզոնական ուղղություն:

Այնուհետև, նշանոցը պտուտակներով պինդ ամրացնելով՝ հրանոթը նշան դիր մի այնպիսի կետի, վոր հրանոթի հետ մի գծի վրա չե գտնվում: Դրանից հետո նշաղբվիր ըստ հարթաչափի

հարթաչափի բշտիկը հարմարեցրու վորդնակի վերջին շարժումով դեպի լետ (դեպի քեզ): Նկատելով հարթաչափի հաստումը, խախտիր հաստումը և ստուգիր, նայելով համացուցի միջով, թե աղեղք չի խախտվի հրանոթի նշանակությունը: Այժմ նշաղբվիր ըստ հարթաչափի, հարմարեցնելով բշտիկն արդեն հակառակ կողմից, այսինքն՝ քեզանից դեպի առաջ: Ապա նորից տես հաստումը: Յերկու հաստումների միջև յեղած տարբերությունը հենց վորդում ե նշանոցի հարթաչափի վորդնակի մեռյալ պտուլտը: Այդ տարբերությունն-ողակի լերկու խազից ավելի չպետք ե լինի: Դրանից ավելի մեծ մեռյալ պտուլտը կարող ե վեշացնել միայն հրանոթային վարպետը հրետանային տեխնիկի կամ միջին հրամկազմի հսկողության տակ:

7. 122 միլիմետրանոց հորիցների և կողքի հարթաչափ ունեցող ալ սխառնների կողքի հարթաչափի ստուգումը կատարվում ե հետևյալ տարբերությամբ: Հրանոթի փողին հորիզոնական դրություն աալուց հետո վերստուգիչ հարթաչափը փողի վերստուգիչ հարթակից տեղափոխում են նշանոցի դամբաղի կտրվածքի վրա և պտուտեց-

նելով նշանոցի տուփի վորդնակով, նրան տալիս են կողքի հարթաչափի առանցքին զուգահեռ դրությամբ: Վերստուգելի հարթաչափի բշտիկը քաշում են մեջտեղը: Նշանոցը պետք է խիստ ուղղաձիգ դիրք ստանա, իսկ կողքի հարթաչափի բշտիկը պետք է գտնվի հիմնախաղի վրա, ըստ վորդում բշտիկի ծալքը ապակու վրա չեղած հիմնախաղից չպետք է դուրս գա:

Դրանից հետո վերստուգելի հարթաչափը դարձնում են 90° -ով և հաստատում են կողքի հարթաչափի առանցքին զուգահեռ: Դարձելու ժամանակ հետևիք, վոր առջևի կողմում գտնվի հարթաչափի այն ծալքը, վոր ծալքով հարթաչափը ուղղված էր դեպի առաջ, չերը նրան դնում ելիք փողի վերստուգելի հարթակի վրա: Այնուհետև գործելով նշանոցի վերամբարձ մեխանիզմով՝ վերստուգելի հարթաչափի բշտիկը բեր կենտրոնը: Վերջապես՝ հարթաչափի վորդնակի օդնությունը, նշանոցի կողքի հարթաչափի բշտիկը հարմարեցրու կենտրոնում: Հետագայում պետք է վարվել այնպես, ինչպես 1902 թվի տիպարի 76 միլիմետրանոց թնդանոթի հարթաչափն ստուգելու ժամանակ:

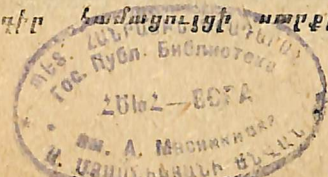
8. Հրանոթի փողի հորիզոնական դրությամբ ճշտությունն ստուգելու համար, աշխատելու ընթացքում հարթաչափը մի քանի անգամ պետք է դնել ստուգելի հարթակի վրա և ստուգել:

9. Բոլոր ստուգումների ժամանակ անհրաժեշտ է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել, վոր մեռյալ պատյաններն ազդեցություն չունենան նշանադրության ճշտության վրա:

10. Կողքի հարթաչափի հաստույթն ստուգելու հետ միաժամանակ կարելի է ստուգել հեռակայան թմբուկի հաստույթը: Նշանոցի զամբյուղի կտրվածքը հորիզոնական դրություն ունենալու դեպքում, թմբուկի զերո հաստույթը սանդղակի վրա մեկ հաղարկորդականից ավելի մեծ շեղում չպետք է ունենա:

11. Կողքի հարթաչափի վորթնակի թմբուկի ողակի հաստաման մեջ փոփոխությունները, նշանոցի կոթունի կտրունի մեջ կողքի հարթաչափի հիմքի տեղափոխությունը՝ այս բոլորը կարող է կատարել միջին հրամկազմը, կամ հրանոթային վարդաթը՝ հրանոթային տեխնիկի հսկողության տակ:

12. Ստուգելու համացուցցի ստորին լինելը,

վորին խնամելու համար դու անձնական պատասխանատվություն ես կրում:

Սարգին համացույցը տալիս և առարկաներին պարզ ուղղահայաց արտահայտություն, խիստ ցայտուն կերպով յերևում է խաչկապը: Համացույցն ամեն անգամ մոտում է միննույն տեղը, ըստ վորում նրա հանելու կամ մտցնելու հետևանքով նշանառությունը չի խախտվում, այլ յեռ գնացածը նորից վերադառնում է իր տեղը:

Համացույցի մակերևութը պետք է վողորկ լինի, ժանգ, քերվածքներ և ջարդվածքներ չը պետք է ունենա:

Պտտեցնելու ժամանակ վորդնակները պետք է ցույց տան հավասարաչափ դիմադրություն, իսկ պտտվող մասերը պետք է տեղափոխվեն սահուն կերպով և առանց տատանումների:

Թմբուկների վրա խաղերը (բաժանումները) պետք է պարզ յերևան:

13. Համոզվիր, վոր նշանոցն իջեցրած ժամանակ անդրադաձիկը «0»-ի և, անկյունաչափը, «30—0»-ի վրա դրած դեպքում, համացույցի նշանառության գերո գիծը զուգահեռ է փողանցքի առանցքին: Դրա համար՝

ա) Համացույցը զետեղիր նշանոցի վրա:

բ) հրանոթն անպես տեղավորիր, վոր որոշանի ունկերի առանցքը մոտավորապես հորիզոնական լինի:

գ) Հետևիր, վոր հրանոթի փողը սեղմիչի միջով մղված լինի դեպի ձախ, մինչև հենարանը, դեպի որորանի ուղղություն տվող կողմ:

դ) Իջեցնելով վերին վահանը, հրանոթը հարմարեցրու հիմնական դրությամբ և ամրացրու նշանոցի սեղմիչները զտուտակները: Փողի փողաբերանի և լցամասի շուրթերի վրա հիմնական դերի վրայով թեղ անցկացրու և թեղի ծալերը կպցրու մաստիկայով կամ հացի խմորանման միջուկով: Թեղի խաչկապերի վրայով հրանոթը նշանա դիր 400—500 մետր հեռու գտնվող մի լավ լերկացող կետի:

ե) Նալիր համացույցի ակնապակու (ոկուլյարի) միջով. լեթե համացույցի խաչկապը ճշտությամբ ուղղված է նշանառության կետին, ապա անկյունա փի և անդրադաձիկի հաստուկները ճիշտ են, և նշանառության գերո գիծը զուգահեռ է փողանցքի առանցքին: Հակառակ դեպքում համացույցի հաստուկները ճիշտ չեն և զրանք պետք

ե ուղղել: Դրա համար նշադրվիր նշանառութեան կետին, համացույցի անկյունաչափով և անդրադարձիկով. անկյունաչափի «30—0» և անդրադարձիկի «0» հիմնական հաստումների տարբերությունը ցույց կտա համացույցի հաստումների շեղումները: Անդրադարձիկի և անկյունաչափի համար թույլատրվում է մինչև $1/2$ խազի շեղում, ըստ թմբուկի, դեպի այս կամ այն կողմը: Ավելի մեծ շեղումներ լինելու դեպքում հաստումներն ուղղելու գործը կատարում է հրետանային տեխնիկը, կամ միջին հրամկազմը:

14. Համացույցի հաստումներն ստուգելու հետ միաժամանակ կատարվում է համացույցի տարադիտական հարմարանքի ստուգումը: Ստուգված համացույց ունենալու դեպքում, նշանառութեան կետը պետք է գտնվի համացույցի տարադիտական հարմարանքի յերկու մագիկների միջև: Հակառակ դեպքում՝ քանոնը (պլանկան) պետք է տեղափոխել դեպի համապատասխան կողմը:

15. Վորոշիչը համացույցի անկյունաչափի մեռյալ պտույտը: Դրա համար անկյունաչափի վորդնակը պտտելով ժամացույցի սլաքի շարժման ուղղութեամբ՝ նշադրվիր համացույցով նշանառու-

թեան կետին և նկատիւր անկյունաչափի հաստումը: Այնուհետեւ, անկյունաչափի վորդնակը պտտելով դեպի միևնույն կողմը, խախտիւր հաստումը, նորից նշադրվիր նշանառութեան կետին, պտտելով վորդնակը դեպի հակառակ կողմը, և կարգա հաստումը: Համացույցի անկյունաչափի այդ հաստումների միջև լեղած տարբերությունը կլինի մեռյալ պտույտի մեծութեանը: Ճիշտ միևնույն ձևով է վորոշվում համացույցի անդրադարձիկի մեռյալ պտույտի մեծութեանը: Մեռյալ պտույտի մեծութեանը գործնականի տեսակետից թմբուկի յերկու խազից ավելի չպետք է լինի, յեթե ավելի չե, զեկուցիւր հրամտարին:

16. Հիշիւր, վոր անսարք մասերն ուղղել ու պահուհի մասերով փոխարինել, նշանոցն ու հարթաչափը քանդել ու սարքել կարող է միայն հրետանային վարպետը հրետանային տեխնիկի կամ միջին հրամկազմի հսկողութեան տակ: Նշանառուն ինքնուրույն կերպով կարող է կատարել միայն մեռյալ պտույտի ստուգին ու վորոշելը:

17. Հիշիւր քո համացույցի համարը (№)-ը և պահպանիւր վորոշուց, ավազից, հարվածներից ու խիստ ցնցումներից, նաեւ խոնավութեանից, Հե-

տեիր, վոր գետանցով անցնելիս արկղում գտնու-
ված համացույցը ջրից չմնասկի:

18. Հետեիր, վոր նշանաձողը համացույցի գլու-
խին դնելիս փականավորը նշանաձողն ուղղահա-
յաց դնի և նշանաձողի տակով համացույցի գլու-
խին չխփի, այլապես՝ հեշտությամբ, կարելի չի
համացույցը ֆուսել: Համացույցը կտրող և ֆուս-
վել այն պատճառով, վոր բռունցքի մեջ բռնած
ժամանակ նշանաձողի ծայրը բռունցքի միջից
դուրս և մնում և դիպչում և համացույցի գլխին:
Նշանաձողը ձիշտ կանգնեցնելու դեպքում, բը-
ռունցքն իր ցածրի փափուկ մասով հենվում և
համացույցի գլխին, իսկ նշանաձողի ներքևի ծայ-
րը հասնում և միայն բռունցքի կես մասին և չի
դիպչում համացույցի գլխին:

19. Ստուգիր վերամբարձ մեխանիզմի սար-
քին լինելը: Սարքին վերամբարձ մեխանիզմը հը-
րանոթի լցամասն իջեցնելու և բարձրացնելու
ժամանակ գործում և թեթև և սահուն կերպով,
մի փոքր դժվարությամբ, վորպեսզի ձեզից հետո
յետահարված չլինի: Մեռյալ պտույտի՝ ուղղա-
հայաց առտանման մեծությունը յերկու հազարե-
րորդականից (կողքի հարթաչափի վորդնակի թըմ-

բուկի սղակի յերկու խազից) ավելի չպետք է
լինի):

Մեխանիզմի դժվար պտույտ գալը կտրող և
լինել կեղտից, նմանապես և անբավարար յուղե-
լուց կամ չափազանց առատ յուղելուց և թանձ-
րացած քսուքից (յուղից): Այս անսարքությունը
վերացվում և մեխանիզմը քանդելով, մաքրելով
և սպիտակ նավթով լվանալով:

20. Ստուգիր շրջադարձ մեխանիզմի սարքին
լինելը: Սարքին շրջադարձ մեխանիզմը, ինչպես
և վերամբարձ մեխանիզմը, թեթև և սահուն և
պըտտվում: Բացի դրանից, շրջադարձ մեխանիզ-
մը հրետասայլի առանցքի վրայով հաստոցը (ստա-
նոկը) տեղափոխում և դեպի աջ կամ ձախ, լերբ
սեղմում են փողին փողարերանի կտրվածքի մոտ:

Մեխանիզմի դժվար պտույտ գալու պատճա-
ռը կեղտոտությունն է, նմանապես և անբավա-
րար յուղելը կամ չափազանց առատ յուղելը և
թանձրացած քսուքը: Այս անսարքությունը վե-
րացվում և մեխանիզմը քանդելով, մաքրելով և
մեխանիզմը սպիտակ նավթով լվանալով:

Մեռյալ պտույտի մեծությունը 1902—1930
թվականների 76 միլիմետրանոց թնդանոթների

համար թափանիվի մեկ լրիվ պտույտից ավելի
չպետք է լինի և վորոշվում է թափանվի պը-
տույտի մեծությունը: Իբրև կանոն, շրջադարձ
մեխանիզմի մեծյալ պտույտի մեծությունը բոլոր
սխառմաներում համացույցի անկյունաչափի վորդե-
նակի ողակի յերկու հազարերորդականից ավելի
չպետք է լինի:

21. Զննիր փակաղակը: Սարքին փակաղա-
կում փակող մեխանիզմի մասերը շարժվում են
սահուն կերպով, առանց հատուկ ջանք թափելու
և առանց շփումների: Փակաղակը բացած ժա-
մանակ, կոթունի շարժվելուց միտցը (պորշինը)
չի պտտվում: Փակաղակը քակած ժամանակ մար-
տական վորդն իջնում է միայն այն դեպքում,
յերբ հրահանը լիովին լետ է քաշված: Յերբ հրա-
հանն իջել է, փակաղակը չի բացվի, մինչև վոր
պահպանիչը լետ չքաշվի:

22. Զարկանի ասեղը միտցի առջևի կտրված-
քից դուրս է գալիս առնվազն 1,5 միլիմետր և
վորջ ավելի, քան 2 միլիմետր (լուցկու հաստու-
թյան չափ):

Ընկղմելով սանրիկի կառանը (ստոպորը) և
բռնելով շրջանակը մի ձեռքով, միտցը պտույտ

տուը դեպի փակած դրությունը: սեղմելով բռնա
կի վրա և յետ քաշելով հրահանը, իջեցրու դար-
կանը: Պահելով դարկանը յետ քաշված դրու-
թյամբ, դարկանը ձեռքով սեղմիր դեպի առաջ և
լուցկով կամ կաղապարով ստուգիր, թե արդյոք
դարկանի ասեղի ծալըը միտցի առջևի կտրված-
քից ինչքան է գուրս գալիս:

ՀՐԱՆՈԹԸ ԿՐԱԿԱՅԻՆ ԴԻՐԳՈՒՄ

1. Հրանթը կրակալին դիրքում գետեղելիս,
հետևիր, վոր հնարավորություն չափ հեռվում (400
մետրից վորջ պակաս նշանառություն կետը լավ և
պարզ յերևա: Նշանառության կետին մոտիկ այդ
կետին նմանող տեղական առարկաներ չպետք
է լինեն: Հակառակ դեպքում ընտրիր մի այլ կետ
կամ խնդրիր հրանթի հրամատարին մաքրել
տալ նշանառության կետի շուրջը կամ մի այլ
ձևով ցայտուն դարձնել տալ նշանառության կե-
տը:

Բացի դրանից, ընտրիր պահեստի նշանակետ,
վորտհետև քո նշանակետը կարող է ավերվել հա-
կառակորդի արկով, կամ յեղանակի փոփոխու-

թյան հետևանքով կարող ե չերեալ: Նշադվելիւր այդ պահանտի նշանակեալին և գրանցելի հաստում-ների տարբերությունը:

2. Հետեիւր, վոր խոփի համար ահոս փորվի և չորսու ղըվի, յեթե խոփի տակ չորսու լե ղըվե-լու: Չորսուի կենտրոնը պետք ե ուղղահայաց լինի հրետասայլի հաստոցին, հակառակ դեպքում նշանառությունը խիստ կերպով կխախտվի:

Հրաձգության ժամանակ ահոսը չերկարաց-նելու համար չորսուն պետք ե հնարավորություն տա 7—50-ի չափ հրանոթն աջ կամ ձախ դարձ-նելու:

Մինչև դիտակետից բուստ ստանալը չորսուն չի կարելի ամրացնել:

3. Վորո՞ւիւր նվազագույն նշանոցները դեպի ա-ռաջ, 7—50 դեպի աջ և ձախ կողմը և զեկուցիւր հրանոթի հրամատարին:

Նվազագույն նշանոցը չափելու համար՝

ա) դիւր այն նշանոցը, վորը համապատասխա-նում ե հրանոթից մինչև ծածկոցը յեղած հեռա-վորությունը, ավելացրու 4 բաժանում և, վերամ-բարձ մեխանիզմի ողնությամբ հրանոթը «ըստ անդրադարձիկի» նշան դիւր ծածկոցի կատարին:

բ) Հարթաչափը դիւր «30—00», իսկ 1909 թվի 122 միլիմետրանոց հորիցում՝ «200», և նշանոցն առաջ տուր, մինչև վոր բշտիկը կանգնի մեջտե-ղում:

գ) Ստացված հաստումը կլինի հենց նվազա-գույն նշանոցը:

4. Պատասխվիւր կուլելու հակառակորդի այն օան-կերի դեմ, վորոնք կարող են յերեալ կրակալին դիրքերի ուայոնում և վորոնք կարող են մարա-կոցի վրա հարձակվել թեից կամ թիկունքից: Ձննիր վայրը, թե արդյոք առջևում, աջ ու ձախ կամ յետևում չկան տեղական, այնպիսի առարկա-ներ (ծառեր, բլուրներ և այլն), վորոնք կարող են խանդաջել տանկերի վրա կրակելու ուղիղ նշանա-ռությամբ, զեկուցիւր հրանոթի հրամատարին դրանց վերացնելու մասին: Հրանոթի շուրջը՝ ժոտիկում նույնպես չպետք ե լինեն կոճղեր, թմբեր և փո-սեր, նրանք կխանգարեն հրետասայլի կնճիթն աջ ու ձախ դարձնելու՝ հրաձգության ուղղու-թյունը մեծ չափով փոփոխելու ժամանակ:

5. Հետեւիւր, վոր հրանոցը փողարկվի, վոր քո-ղարկ-ցանցի ճյուղերը կամ խոտի փնջերը չխան-գարեն համացույցով լավ դիտելու, վոր դրանք

լայն ամրացված լինեն: Հակառակ դեպքում, կրակելիս, քողարկը կքանդվի: Այդ հանգամանքը դիտողությունը կփչացնի և հրաձգությունը կը կանգնեցնի:

ՀՐԱՋԳՈՒԹՅՈՒՆ

Յեթե քո հրանոթը հիմնական է, հիշիր, վոր այդ հրանոթը նպատակին ճշտությունը ուղղելուց ե կախված մնացած այն յերկու հրանոթների նշանառություն ճշտությունը վորոնք դեպի նպատակն են ուղղվում քո հրանոթի համեմատ:

Դասակի հրամատարը, ստանալով մարտկոցի հրամատարի հրամանը՝ հաստոմ է բուսողը և, թուլացնելով մագնիսային սլաքի արդելակը, սլաքի կապույտ ծալրի տակ ե բերում հրամայված հաստոմը (բուսողին ներքին բալրակի վրա):

Բուսողի տարադիրական փողակի միջով նշադրելով քո հրանոթի համացույցին, դասակի հրամատարը «30—0»-ով կփոխի ստացված անկյունը (յեթե ստացված անկյունը 30—00-ից ավելի մեծ է, ապա կհասնի «30—0», իսկ յեթե դրանից փոքր է, ապա կավելացնի «30—0» և այդ անկյունը կհրամայի քո հրանոթին):

1. Հաստատելով հրամայված անկյունաչափը գու պետք ե համացույցի խաչկապն ուղղես բուսողին, շարժելով հրանոթը և պատելով շրջադարձ մեխանիզմը: Յերբ հրանոթն ուղղված կլինի նըպատակին, նշադրվիր քո նշանակետի համեմատ:

2. Զուգահեռ հովհար կառուցելու համար, համաձայն «հովհար» հրամանի, հիմնական հրանոթը, վոր արդեն ուղղված է նպատակին, նշադրվում ե մնացած յերկու հրանոթների համացույցների համեմատ: Այս հրանոթները, ընդունելով «30—0»-ով փոփոխված անկյունաչափերի հաստոմները՝ նշան են դնում հիմնական հրանոթի՝ համացույցին:

Յեթե հիմնական հրանոթը առաջինն ե տեսնում ե միմիայն յերկրորդին, ապա յերկրորդ հրանոթը, նշան դնելով հիմնական հրանոթի համացույցին, նշադրվում ե յերրորդ հրանոթի համացույցի համեմատ, իսկ յերկրորդ հրանոթը՝ անկյունաչափը փոփոխելով «30—0»-ով նշան ե դնում յերկրորդ հրանոթի համացույցին:

Հիշիր, վոր զուգահեռ հովհարը հարկավոր ե նրա համար, վոր արկերը պայթեն միմյանցից նույն

հեռավորութեան վրա, ինչ հեռավորութեան վրա
գտնվում են հրանոթները միմյանցից: Հակառակ
դեպքում (համեմատ հովհարի դեպքում), հեռա-
կայութիւնն ավելանալու հետեանքով, արկերն
սկզբում կընկնեն մի կետում, իսկ այնուհետև
կսկսեն ցրվել դեպի աջ ու ձախ կողմերը: Տա-
րածետ հովհարի դեպքում հեռեկայութիւնն ավե-
լանալու հետեանքով, արկերը կցրվեն ավելի
լայն ճակատի վրա, քան մարտկոցի ճակատն է:
Այս բոլորը մարտկոցի հրամատարին կհարկադրի
ուղղել հովհարը. դրա համար հարկ կլինի դադա-
րեցնել հրաձգութիւնը և ավելորդ հրամաններ
տալը:

3. Հասունների փոփոխումները, ինչպես և ամ-
բողջ աշխատանքը, կատարելը արագ և խիստ վո-
բոշակի հաջորդականութեամբ:

Փորձված նշանառուն, առանց սպասելու հրա-
նոթի հրամատարի հրամանին, կատարում է հա-
տումները, ականջ դնելով հեռախոսիչի կամ կրա-
կային ջոկի հրամատարի հրամաններին և այդ
հրամանները համեմատում է հրանոթի հրամա-
տարի պատրաստի հրամանների հետ: Այսպիսով՝
հաստումների կրկնակի ստուգում է կատարվում

և նշանառութիւնն արագանում է, վորովհետեւ,
անմիջականորեն աշխատելով համացույցի և հար-
թաչափի թմբուկներով, նշանառուն կարող է ա-
վելի հեշտ և արագ կերպով փոփոխել հաստում-
ները:

Ստանալով «անկյունաչափը «00—00» հրամա-
նը, արագորեն հաստիւր և անմիջապես հրանոթը
նշան դիր, գործելով շրջագարձ մեխանիզմով, ըստ
վորում, հիշելով հարթաչափի և նշանոցի հրամա-
նը, պետք է կարողանաս նշան դնել հրանոթը,
քանի դեռ փականավորը չի փոխել նշանոցը:
Նշանոցը դնելուց հետո հաստիւր հարթաչափը մո-
տեցնելով բշտիկը (դեպի քեզ)՝ վերամբարձ մե-
խանիզմի ոգնութեամբ:

Հրանոթը լցնելուց հետո արագորեն նշանա-
ռութիւնն ստուգելը (շատ հաճախ խախտվում է
հարթաչափը) և հաստումները կարգա հրանոթի
հրամատարին, միաժամանակ փականավորի տված
հրալարը (քուղը) բռնիւր և ձախ ձեռքդ դեպի վեր
բարձրացրու:

Հրանոթի հրամատարի հրամանի համաձայն
ձիգը կատարելը՝ հրալարը քաշելով դեպի յետ:
Դրանից հետո անմիջապես բաց թող հրալարը

և յետ քաշիր ձեռքդ: Յեթի ուշացնես, փականը
քեռքդ կշարդի փողի յետ սահելու ժամանակ:

4. Փսոցի դեպքում համբիր մինչև տասը և
նորից իջեցրու հրահանը: Յեթի հրալարն ավելի
շուտ քաշես, ապա ուշացած ձգի դեպքում, փողի
յետ սահելու ժամանակ, ձեռքդ կարող ես ֆնասել:
Յերեք անգամ փստալուց հետո, հաշվելով 30 վայր-
կյան, փականավորը, զգուշությամբ յետ քաշելով
պահպանիչը, փակադակը կրանա և փամփուշտը
դուրս կհանի:

5. Նսանառությունն ստուգիք յուրաքանչյուր
ձիգից հետո, վերստին փողի յետ և առաջ սա-
հելու ժամանակ նշանառությունը խախտվում ե:
Յեթի հրանոթը դեռևս իր տեղում ամուր կերպով
չի հաստատվել, ապա սպասիր, մինչև վոր փողը
լիովին առաջ սահի և միայն դրանից հետո նա-
խիր համացույցի միջով, այլապես կարող ես աչքդ
ֆնասել:

6. Տանկեր յերեվալու դեպքում, համապատաս-
խան հրամանի համաձայն, ավելի մեծ ճշտությամբ
և արագությամբ հրանոթը նշանդիր մատնանք ված
նպատակին: Հրահանն իջեցրու միմիայն հրանո-
թի հրամտարի հրամանի համաձայն, վորը հաշվի

յի առնում տանկի շարժման արագությունը և
ըստ այնմ ուղղումներ և մտցնում: Տանկին խը-
փելով թեկուզ և արևի բեկորով և հարկադրելով
նրան կանգ առնել՝ կրակն անմիջապես տեղափո-
խիր մի այլ շարժվող տանկի վրա, վորն ավելի
վտանգավոր և քան խփած տանկը:

7. Հրաձգությունից հետո, քանի դեռ հրանոթի
փողը բոլորովին չի հովացել, պետք և փակադա-
կը բաց թողնել, իսկ փողանցքը պետք և առատ-
որեն լուղել արևալիի բաղադրություններ, կամ թըն-
դանոթային յուղով: Համացույցն զգուշությամբ
բռնիր-հանիր, հաստիք 40—0», փաթեթի լաթի
մեջ, խնամքով տեղավորիր արկղում և արկղը փա-
կիր: Նշանոցն իջեցրու մինչև վերջ, հաստիք
հիմնական հարթաչափը և կանոնավորիչը), ծած-
կիր հարթաչափի բշտիկները, հազցրու շապիկը,
լցամասը մինչև վերջ ցած իջեցրու և շարժա-
կան վահանը դիր դեպի մեջտեղը: Մի լուղիր
փակադակի և նշանոցի մեխանիզմները: Այդ նը-
պատում և ավելորդ փողի և կեղտ կուտակվելուն:

8. Յերթի ժամանակ հետևիր, վոր վոշ վոք հը-
րանոթի մարմնի և համացույցի արկղի վրա չնստի
և նշանոցից չբռնի: Հետևիր ձեռավորներին, վոր

նրանք հրանոթը չտանեն կոճղերի վրայով, կոճղը կարելի չէ դիպչել ըրջադարձ մեխանիզմի թափանիվին և կտորել այդ թափանիվը:

9. Յեթե այնպես պատահի, վոր մարտից դուրս յեկնելու ժամանակ հնարավոր չլինի հրանոթը դուրս տանել, ապա յերգեք հրանոթը սարքին չթողնես: Հրանոթը կարելի չէ փչացնել հետևյալ ձևով. հրանոթը ժամանակավորապես փչացնելու համար հանիր և հետդ տար կամ թաղիր նշանոցային հարմարանքը, փակադակը կամ փակադակի մի վորևե մասը: Կացնի հարվածներով, կարելի չէ ծռել կամ կտորել 76 միլիմետրանոց հրանոթի կառանի սեպը, կարելի չէ փչացնել մխոցի պտուտակաձև յեղունները, փակադակի բռնակը և նշանոցը:

Հրանոթը բոլորովին փչացնելու համար, փողանցքի մեջ մի քանի բուռ ավաղ կամ հող լցրու հրանոթը լցրու և թաղնվելով մի ծածկված տեղում կրակիր, հրանոթը կպատռվի:

ՀՐԵՏԱՆՈՒ ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ԽՆԱՄԵԼՆ ՈՒ ՊԱՀՊԱՆԵԼԸ

Հրետանու նյութական մասը սարքին վիճակում ապահովելու համար անհրաժեշտ է խնամ-

քով և հոգատարությամբ վերաբերվել նյութական մասին, նրան պահպանել փոշուց, խոնավությունից, կեղտից և ժամանակին մաքրել և յուզել:

ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՄԱԲՐԵԼԸ

1. Առանց գործածության պահվող նյութական մասը սովորաբար մաքրում են տարին 2 անգամ՝ դարնաճն ու աշնանը: Սակայն, յեթե հայտաբերվին ժանդի ամենաաննշան նշույլներ, ապա անհրաժեշտ է խնամքով զննել այդ մասերը, հեռացնել ժանգը և անմիջապես սկսել մաքրելու գործը:

2. Մշտական գործածության մեջ յեղած նյութական մասը մաքրում են ամեն մի հրաձուլթյունից, պարապմունքից, դաշտ դուրս գալուց, անձրևից հետո և այլն: Բացի դրանից, տարին 2 անգամ, ճամբորդային (լազերային) հավաքներից առաջ և ամառնային հավաքներից հետո հիմնովին մաքրում են նյութական մասը, քանդում են բոլոր մեխանիզմները և խնամքով զննում ու նորոգում են:

3. Մաքրելու համար գործածվում են՝

— Քաթանի և բամբակեղենի լաթեք և չոր ու մաքուր մանուգի, կտորտանք:

— Հրանոթի փողից մեկ մետրով ավելի յերկար և 5—7 սանտիմետր հաստութիւն ունեցող ամուր, խեժ չունեցող փայտե ձողեր:

— Կոմպլեկտալին փարտիչը (բաննիլը):

— Փայտե փուրձեր (պիժեր) ալն տեսակի փայտից, ինչպիսի փայտից վոր ձողերն են. դրանց յերկարութիւնը պետք է լինի հրանոթի մոտ 2 տրամաչափի հավասար, իսկ հաստութիւնը պետք է լինի հրանոթի տրամաչափից մեկ սանտիմետր պակաս. փուրձերի կողքերի մակերևույթները պետք է անհարթ լինեն և ողակած և փորակներ ունենան, վորպեսզի փողանցքի միջից անցկացնելիս փուրձը դուրս չալքծի նրա վրա փաթաթված լաթերի և մանուգի կտորների միջից:

— Սպիտակ նավթ, ոճառ (սապոն) և ջուր:

Խստիվ արգելվում է մաքրելու համար գործածել մի վորևէ քիմիական բաղադրութիւն, զմռնիտ (նաժդակ) և ալլն, նմանապես խստիվ արգելվում է ժանգոտ տեղերը խարտոցով քերել:

ՓՈՂԻ ՅԵՎ ՓԱԿԱՂԱԿԻ ՄԱՔՐԵԼԸ

Փողը մաքրում են դրսից և ներսից, ըստ վորում հանում են փակաղակն իր բոլոր մեխանիզմներով:

1. Փողուց, կեղտից և հին քսուքից փողը դրսի կողմից մաքրում են լաթերով, իսկ խիստ կեղտոտված լինելու դեպքում լվանում են ջրով և լավ ցամաքեցնում: Հատուկ ուշադրութեամբ պետք է մաքրել փակաղակի համար յեղած բուները, սեռուգիչ հարթաչափի համար յեղած հարթուկը և բոլոր անկյուններն ու փոս ընկած տեղերը:

Փակաղակը մաքրելու համար քանդում և չոր լաթերով սրբում են փակաղակի մասերը:

Պետք է հատուկ ուշադրութիւն դարձնել կրակող հարմարանքների մասերի վրա, ժխոցի բնի վրա և մխոցի առջևի կտրվածքի վրա: Խիստ կեղտոտված լինելու դեպքում, դրանց սպիտակ նավթով կամ գոլ սապոնաջրով լվանում և լավ ցամաքեցնում են:

3. Փողանցքի մաքրելը հեշտացնելու համար

հրաձգությունից հետո փողանցքն առատորեն յուղում են արկալիական (չշուշի) բաղադրությամբ: Այդպիսի բաղադրությունը փափկացնում է այրուքը (նազարը) և հեղացնում է այրուքի հեռացումը: Յուղելու համար փարաիչի (բաննիկի) խողանակը թաթախում են այդ բաղադրության մեջ և լցամասի կողմից փարտիչը մտցնում են փողանցքի մեջ, նախապես փողին հորիզոնական դրություն տալով: Ապա փարտիչը փողանցքի յերկարությամբ շարժում են յետ ու առաջ, մինչև վոր խողանակը փողաբերանից դուրս գա: Յեթե բոլոր տեղերը բավականաչափ չյուղվեն, ապա պետք է նորից յուղել: 2—3 ժամից հետո հեռացնում են արկալիական բաղադրությունը և վերջնականապես մաքրում փողանցքը:

Արկալիական բաղադրություն չաւնենալու դեպքում փողանցքը պետք է յուղել թնդանոթային ճարպով:

Հրաձգությնուից հետո չի կարելի փողանցքը սպիտակ նավթով յուղել, վորովհետև փողանցքը դրանից կարող է ժանգոտվել:

4. Հրաձգությունից վերադառնալուց հետո սկսում են հրանոթի մաքրելը, վորը կայանում է

նրանում, վոր փողանցքը լվանում են սպիտակ նավթով կամ սապնաշրով և ապա մաքրում են:

Յեթե վորեւ պատճառով հրանոթը չի կարելի միւնուցն ուրը մաքրել, ապա փողանցքի միջից հեռացնում են արկալիական բաղադրությունը, փակաղակն առատորեն յուղում են թնդանոթային ճարպով, իսկ հետևյալ որն սկսում են մաքրել:

Մաքրելու աշխատանքն սկսում են հախնալան քսուքն հեռացնելով: Դրա համար փողանցքի միջից փայտե ձողի ոգնությամբ մի յերկու անգամ անց են կացնում լաթերով ամուր փաթաթած փայտե խուրճը: Հանում են փակաղակն ու նետիչը, փափուղաւանոցն և մտցնում լաթով փաթաթած փայտե փուրճը և փողին տալիս են բարձրացման ամենամեծ անկյունը: Այնուհետև փողաբերանից լցնում են 2—3 բաժակ սպիտակ նավթ, կամ կես գուլլ տոք ջուր, վորի մեջ լուծում են 50 գրամ սապոն (ոճառ) և 5—10 բոլբիլի ընթացքում խողանակը տանում-քերում են փողանցքի պատերի յերկարությամբ:

Նման ձևով լվանում են 2—3 անգամ, մինչև վոր անհայտանան ճարպի հետքերը: Դրանից հե-

առ փողանցքը լվանում են մաքուր տաք ջրով և փարտիչի (բաննիկի) ոգնութեամբ զապոնահան են անում:

Սպիտակ նավթ կամ սապոն չունենալու դեպքում լվանում են տաք ջրով:

Ձմեռ ժամանակ լվանալուց առաջ փողը տաքացնում են: Դրա համար փողանցքի ծայրերը փակում են յերկու փայտե փուրձով և նրանց արանքը տաք ջուր են լցնում:

Վորպեսզի ջուրը հալասաբաշափ տաքացնի, փողը բարձրացնում-իջեցնում են վերամբարձ մեխանիզմի ոգնութեամբ: Խիստ սառնամանիքների ժամանակ փողանցքը կարելի չկա տաք ջրով լվանալու:

Լվանալուց հետո սկսում են մաքրելու աշխատանքը (աշխատանքը կատարում են 6—8 մարդ): Դրա համար 5—10 սանտիմետր լայնութիւն ունեցող լաթը փաթաթում են փուրձի վրա աֆնապի լաթը փաթաթում են փուրձի հաստ լինի, պես, վոր փուրձի մեջտեղն ավելի հաստ լինի, իսկ ծայրը սուր լինի: Լաթի դրսի ծայրը պետք է գտնվի փուրձի սուր ծայրում: Այնուհետև փուրձը մտցնում են փամփշտանոցը, ըստ վորում լաթը փաթաթելուց հետո պնդացնում են թելով կամ

նեղ ջերիգով: Մաքուր լաթն անցկացնելուց հետո, փողանցքի միջով 5—6 անգամ անց են կացնում մահուղե լաթով փաթաթած փուրձը, իսկ աֆնապեստե անց են կացնում քաթանի կամ սպիտակեղենի լաթով փաթաթած վերստուգիչ փուրձը:

Վերստուգիչ փուրձը հանելուց հետո, պետք է լինի միանգամայն բոլորովին մաքուր, առանց խոնավութեան, ճարպի, ժանգի, վառուղի ալյուրքի և աղնձահալման հետքերի:

5. Մովորական ձևով մաքրելու ժամանակ, յերբ հրաձգություն չի կատարվել, փողանցքը չեն լվանում: Այդ դեպքում բաժական և լաթերով և մահուղի կտորներով փաթաթած փուրձեր անցկացնել:

6. Հրաձգությունից առաջ փողանցքն անապախտաբեր են պետք է չոր լաթով մաքրել (լաթ փաթաթած փայտիկով), վորպեսզի հեռացվեն պատռոտական կերպով փողանցքն ընկած աֆնապի մասնիկները, վորոնք կարող են կրակելու ժամանակ հրանոթը ձգասել: Բացի դրանից, կրակելուց հետո, մաքրած փողանցքում ավելի քիչ և այրուք և մեռում և աղնձահալում աղելի քիչ և լինում:

7. Փակադակը մաքրելիս, խնամքով սրբում են նրա բոլոր մասերը: Բները, քոսերը, և փափածքները մաքրելու համար գործ են ածում ծալրներին լաթեր փաթաթած փայտե ձողիկներ:

8. Հրետասալը, քարշակն ու ումբարկղը կեղտից մաքրում են փայտե քերիչներով, լվանում են ջրով և ապա ցամաքեցնում են չոր լաթի կրատրներով: Նշանոցալին հարմարանքը մաքրելիս, բացի դրանից, հատուկ ուշադրություն են դարձնում անկյունների, փոս ընկած տեղերի, նշանոցի կոթուների առամուկների և բաժանումների (խողեր) տեղեցող ողակները վրա:

ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՅՈՒՂՆԵԼԸ

1. Բոլոր չներկված մասերն արտաքուստ յուղում են թնդանոթային ճարպով: Կաշվե փակերը յուղում են ձիասարքի յուղով: Ներկված մասերի ափսեղներն են յուղում, վորանդ ներկը վեր է լեկել: Հարթաչափերի աղակիներ, համացուլցները, բեղմնաները, ճոպանները, պարանները և ուտիճե մասերը բոլորովին չեն յուղում:

2. Ձմեռ ժամանակ թնդանոթային ճարպի վը-

րա ավելացնում են իլիկի յուղ: Փակադակի մասերը կտրելի յե յուղել մաքուր իլիկի յուղով, առկայն շող ժամանակ պետք է և յուղել թնդանոթային ճարպով:

3. Ամեն անգամ մաքրելուց հետո փողանցքը յուղում են թնդանոթային ճարպի բարակ հավասար շերտով: Դրա համար փարտիչի չոր խողանակի վրա պետք է ճարպի մեջ խխամված մաքուր լաթ փաթաթել և 4—5 անգամ անցկացնել փողանցքի միջով, փարտիչը շարժելով լցամառի կողմից դեպի փողարներանը և բնդհակառակը: Քսուքի շերտը պետք է այնքան հաստություն ունենա, վոր մատը դիպնելիս նրա վրա հեղատութամբ մատի հեաքը ղրոշմվի: Փողի սղանները և որորանի ուղղապահ կողերն ավելի առատորեն են յուղում:

4. Փակադակի մասերից յուրաքանչյուրն առանձին-առանձին յուղում են թեթև կերպով, և ապա սարքած փակադակը նորից մի անգամ ղրոսից սրբում են յուղառ լաթով:

5. Հրետասալի մասերից յուղում են բոլոր մեխանիզմները, որորանի ունկերի համար լեղած բընները, չփվող և ներկահան յեղած տեղերը: Յու-

զը քսում են անմիջականորեն կամ կաթեցնում են յուղամանից: Նշանոցային հարմարանքները սրբում են յուղոտ լաթով, իսկ նշանոցի տուփի մեջ և նշանոցի աստամների վրա կաթեցնում են իլիկի յուղ:

6. Համացուլցը թեթև կերպով սրբում են յուղոտ լաթով, իսկ ապակիները սրբում են զամշով կամ մի չոր, մաքուր և շատ փափուկ լաթով: Ապակիները պետք է մաքրել շրջանաձև շարժումներ անելով: Կտրականապես արգելվում է յուղել համացուլցի ապակիները:

7. Գարշակների և ռմբակիզների մասերից, ինչպես և հրետասույլի մասերից գլխավորապես յուղում են շփվող տեղերը:

Ձմեռ ժամանակ անվի յուղին իլիկի յուղ են խառնում:

ՍՈՑԵՐՑԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՀԱՐՎԱ- ԾԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սոցիալիստական մրցակցությունն ու հարվածայնությունը բարձրացնում են մարտական պատրաստությունը, վարժվածությունը, հրանոթային

վազ՝ համարանքի և մարտկոցի բոլոր ստորաբաժանումների ունակությունն ու վարժ աշխատանքը: Առանց դրան չի կարելի պատկերացնել հրետաղորդի ճիշտ, արագ և անխափան աշխատանքը: Մրցության յեկիր մյուս նշանառուների դեմ: Գոյություն ունի ոճանդակիչ ջանք մարտիկներին-դառնալու լավորակ նշանառու, վորպեսզի նրանք կտրողանան քեզ փոխարինել մարտում:

Գոյություն ունի մոտավոր նորմաները կլինեն՝

1. «Ի մարտ» հրամանի կատարումը (ամբողջական գործիքը բանալու հետ միասին)—40 վայրկյան:

2. «Ավարտ» հրամանի կատարումը (ամբողջական գործիքը կապելու հետ միասին)—50 վայրկյան:

3. Զուգահեռ հովհարի կառուցումը, յերբ հրանոթները սանդղաձև կարգով են դասավորված, 76 միլիմետրանոց մարտկոցի համար — 1 րոպե, իսկ 107, 122 և 152 միլիմետրանոց մարտկոցների համար — 1 րոպե 10 վայրկյան:

4. Նշանոցային հարմարանքների զետեղումը, հրանոթի նշան դնելը, տրված հրամանների կա-

աւարումը (ըստ Հեղափոխական Ռազմական Խորհրդի № 162 հրամանի) — 3 բռպե 30 վայրկյան:

5. Նվազագույն նշանոցների փոփոխելը յերեք օղղությամբ — 1 բռպե:

6. Անկյունաչափի հաստումների փոփոխելը «0—10» — ուվ, նշանոցի փոփոխելը 10 բաժանումով — 12 վայրկյան:

7. Անկյունաչափի հաստումների փոփոխելը «2—00» — ուվ, հարթաչափի հաստումների փոփոխելը «0—05» — ուվ, նշանոցի փոփոխելը 20 բաժանումով — 50 վայրկյան:

8. Հաստումների փոփոխելը գիշերային հրաձգության ժամանակ՝ անկյունաչափինը «2—00» — ուվ, հարթաչափինը՝ «0—05» — ուվ, նշանոցինը՝ 30 բաժանումով — 1 բռպե 20 վայրկյան:

9. Հեռակալական փողակի հաստումը — 8 վայրկյան:

10. Պատանեղային կրակ բանալ 1 բռպելից հետո, հաշված պատվեր տալու մոմենտից:

11. Կրակը միացնելու (բաժանելու) հրամանի կատարումը — 30 վայրկյան:

12. Առանձին հրանոթի արագաձգությունը — 6 ձեգ մեկ բռպելում:

13. Հրանոթի գլորելը մի անգամ (10 քայլից վոչ պակաս), վերականգնելով նշանառությունը — 1 բռպե 30 վայրկյան:

14. Ուղիղ նշանառությունից բաժնակի նշանառության անցնելը — 30 վայրկյան:

15. Կրակային դիրքի ճակատը 90° — ուվ փոխելը, նշանառության հետ միասին — 2 բռպե 30 վայրկյան:

Ձգտիր կատարել և գերակատարել այն ստուգելի թվերը (որիենտիր նորմաները), վեր քեղ ավել և հրամատարությունը, աշխատիր արագորեն, ճշտորեն, հստակորեն և անդուլ կերպով բարձրացրու ըս մարտական պատրաստությունը:

Ամբացրու Կարմիր Բանակի հղորությունը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Ինչ պետք է հիշել նշանաբանն	3
Աղխատանքը հրանոթի մոտ	4
Հրանոթի պատրաստելը մարտի համար	9
Հրանոթը կրակելին դիրքում	25
Հրաձգություն	28
Հրետանու նյութական մասի խնամելն	31
պահպանելը	34
Նյութական մասի մաքրելը	35
Փողի և փակաղակի մաքրելը	37
Նյութական մասի յուղելը	424
Սոցմրցակցություն և հարվածայնություն	

<< Ազգային գրադարան

NL0227085

42. 509

Գիրք 40 Կ.

П а м ь я т к а
Артиллеристу Наводчику
Госиздат 1933 Эривань